

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Public Corruption: verslag Honours Class Public Administration and Political Science 2003

Nierop, B. van

Citation

Nierop, B. van. (2003). Public Corruption: verslag Honours Class Public Administration and Political Science 2003. *Bestuurskundige Berichten*, 18(4), 31-33. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211131>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211131>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

iets blijven van mensen die op zee opereren, in de lucht opereren en op het land opereren. Door te integreren maak je het wel transparanter, maar of dat ook zal werken? Je ziet dat eigenlijk nergens. Elke organisatie, elke structuur kent zijn belangen.

Je kunt wel voor een zekere cultuurverandering zorgen. Zo kun je bijvoorbeeld de opleidingsinstituten het KIM en de KMA integreren om zo te bevorderen dat de verschillende onderdelen met elkaar gaan samenwerken. Er is sprake van zeer lange tradities bij de krijgsmacht. De militairen voelen zich echt thuis bij zo'n traditionele organisatie, dat kun je eigenlijk niet veranderen, en zeker niet snel.

Er worden nu plannen gemaakt om nog meer te bezuinigen dan voorheen het geval was. Vindt u de bezuinigingen wel reëel?

Het woord reëel zou je moeten zien in de context van de afweging van belangen. Groen-Links wilde eigenlijk nog een miljard eraf, maar iedereen weet nu wel dat er genoeg bezuinigd is. Het is wel goed om rekening te houden met het feit dat er geen objectieve maatstaf voor bezuinigingen is. Er is geen model waar je data in moet stoppen en waaraan je bezuinigingen kunt testen of ze niet te groot zijn. Wel blijven er altijd verschillen in meningen in het parlement. Je kunt in ieder geval zeggen dat er veel is bezuinigd.

Het is wel zo dat wanneer de samenleving ervoor kiest om meer mee te werken aan operaties, dat er dan meer geld bij moet komen voor die eenheden die uitgezonden moeten worden. Reëel is het dus in die zin dat er algemene overeenstemming is bereikt over het feit dat er nu eigenlijk wel genoeg is bezuinigd. En het is dus niet meer reëel / wenselijk om meer te bezuinigen.

Er wordt veel geïnvesteerd in materiaal. Maar moet er nu, in een tijd van toenemende terroristische dreiging niet meer worden geïnvesteerd in snel inzetbare eenheden?

Dat is een lastige afweging die je moet maken. Aan de ene kant moeten er natuurlijk voldoende mensen zijn die

goed zijn opgeleid, maar aan de andere kant moet je die mensen ook uitrusten met voldoende en goed materieel. Dus je moet ook investeren in het materieel. Het gaat uiteindelijk om de juiste balans te vinden tussen het aantal manschappen en het benodigde materieel. Ik vind namelijk dat wanneer je manschappen naar een gevaarlijk gebied stuurt, ze ook goed moeten zijn uitgerust.

Zou het beter zijn voor de reorganisatie van Defensie om zich meer te richten op een nieuwe Nederlandse strijdmacht, of moet er gekeken worden naar vernieuwde internationale samenwerkingsverbanden? En hoe zit het met taakspecialisatie?

Vooraf eerst wil ik zeggen dat ik een groot voorstander ben van samenwerken met andere landen. Wanneer je gaat specialiseren, wordt je van elkaar afhankelijk. Wanneer je bijvoorbeeld samen met Duitsland opereert en je hebt je taken op elkaar afgestemd, dan is dat handig en voordelig met betrekking tot het plannen en het integreren van materiaal. Een probleem wordt het echter wanneer een van de parlementen geen toestemming geeft voor uitzending van de troepen naar bijvoorbeeld een crisisgebied. Als Nederland dan wel

mee wil doen, maar Duitsland levert vervolgens geen troepen, kan de operatie niet doorgaan. Als je je toelegt op specialisaties moet je eigenlijk een goed centraal aangestuurd defensie hebben van meerdere landen. Onvermijdelijk gaat het die richting op.

Er wordt vaak gesproken over het feit dat militaire middelen niet altijd goed worden benut. Zo beweren opiniebladen dat commandotroepen kruispunten in Afghanistan moeten bewaken terwijl ze ervoor zijn opgeleid om grotten uit te kammen. Wat vindt u van die 'onderbenutting', is dat te wijten aan politieke factoren?

Ik voel me niet zo thuis bij die discussie. Militairen moeten zowel functioneel als multifunctioneel kunnen worden ingezet. Natuurlijk hebben militairen hun specialisatie en vinden ze het leuk om die ten uitvoer te brengen. Zo zijn de Mariniers uitermate geschikt voor amfibische doeleinden. Tegelijkertijd kunnen ze ook uitstekend op het land opereren, wat ze ook doen. Ik wil dat die mensen zo breed mogelijk kunnen worden ingezet. Er zijn immers vele soorten conflicten.

Jordy De Schepper

Public Corruption

Verslag Honours Class Public Administration and Political Science 2003

Stel je het volgende scenario eens voor. Al jaren patrouilleert een wijkagent door de Breestraat en heeft een goede band opgebouwd met de middenstand aldaar. De winkeliers zijn hem erg dankbaar voor het veilig houden van de Breestraat. Met kerst besluiten de middenstand hem een kerstpakket te geven voor bewezen diensten. Is het gepast als de politieagent dit aardigheidje aanneemt? In de maand februari begon de 'Honours Class' voor twaalf ouderejaars studenten bestuurskunde en politicologie. Ik zal hieronder proberen uit te leggen wat het concept van de Honours Class precies inhoudt. Daarnaast zal ik een kort verslag maken van de 'Honours Class 2003 on Public Corruption'.

De 'Honours Class' is een Engelstalig programma dat voor de studies Bestuurskunde en Politicologie gestart is in 1998. Andere studies als geschiedenis, rechten en biologie hebben hun eigen 'Honours Class'-programma. De 'Honours Class' is een extracurriculair programma dat studenten Bestuurskunde en Politicologie de kans biedt om een thema uit te diepen door middel van bijeenkomsten met deskundigen, vooraanstaande wetenschappers en politici. De afgelopen jaren werden de volgende thema's over 'European Governance' behandeld: *The Institutions* (1998), *The People* (1999), *The Policies* (2000) en *Enlargement* (2001). In 2002 werd afgestapt van het thema *European Governance*, het thema was toen *Leadership* (2002).

Dit jaar was het thema 'Public Corruption'. Voor de 'Honours Class' kun je rond december solliciteren, uit deze sollicitaties worden twaalf studenten geselecteerd. De verhouding dit jaar was vijf studenten Bestuurskunde, vijf studenten Politicologie, één iemand die beide studies doet en één student Ruslandkunde. Het programma telt twaalf bijeenkomsten op vrijdagochtend, waarbij van de studenten een actieve rol wordt vereist. Bij drie bijeenkomsten heb je een functie. Een keer moet je een bijeenkomst voorzitten, één keer moet je een bijeenkomst notuleren en één keer moet je *discussant*

zijn. De laatste rol is bijzonder en zeer leerzaam. Als discussant begeleid je de spreker de dag voor de bijeenkomst. Voor mij betekende dit dat ik de dag voor de bijeenkomst dr. Hansjörg Elshorst van Transparency International (TI) op Schiphol moest afhalen, hem wegwijs door Leiden moest maken, naar zijn hotel brengen en 's avonds samen met hem en enkele docenten uit eten ging. De volgende dag vindt de bijeenkomst plaats in de traditionele 'Tuinkamer' van het

Academiegebouw, waarbij de spreker eerst zijn praatje van een uur doet. Daarna start je als *discussant* de discussie en probeer je kritische vragen te stellen. Tenslotte krijgen alle deelnemers van de 'Honours Class' de gelegenheid om vragen te stellen. De bijeenkomst wordt afgesloten met een luxe lunch in de Hortus Botanicus.

Dit jaar waren er twaalf bijeenkomsten gepland met de volgende sprekers en onderwerpen: Prof. Mark Philip (Oxford University, UK) met als onderwerp "Corruption from a political theory perspective", waarbij geprobeerd werd een theoretische basis te leggen voor het bestuderen van corruptie. Corruptie is namelijk vanuit verschillende perspectieven te bekijken, vanuit economisch, politiek en cultureel perspectief. Verder werd getracht corruptie te definiëren, want wat valt er nu precies onder corruptie (omkoping, fraude, cliëntalisme en dergelijke).

De tweede bijeenkomst ging over het openbaar bestuur in postcommunistisch Europa, namelijk Estland, Letland, Litouwen, Belarus en Oekraïne. Spreker was Prof. William L. Miller van Glasgow University uit Schotland. Hij vertelde over zijn eigen onderzoek in de Oekraïne en zijn

Deelnemers Honours Class 2003

ontmoetingen met de onder verdenking staande president van Oekraïne.

Bij de derde bijeenkomst was ik discussant van dr. Hansjörg Elshorst van Transparency International (TI). TI is een *non-governmental organization* (ngo), die corruptie op de politieke agenda heeft gezet en jaarlijks een berucht rapport uitbrengt met een index van corruptie in landen. Het zogenaamde *National Integrity System* maakt een vergelijking tussen landen aan de hand van een score op democratische waarden, onafhankelijke (maatschappelijke) instituties en wet- en regelgeving. Een onderdeel van dit onderzoek is een reputatieonderzoek, waarbij onderzoekers deelnemers vragen wat zij van ambtenaren en politici vinden. Het eindresultaat is een mooie lijst met scores van landen, de zogenaamde *Corruption Perception Index*, waarbij Scandinavische landen en Singapore goed scoren (Nederland staat 7^e) en Afrikaanse landen erg laag op de lijst staan. Ik heb een gedeelte van de index aan het iend van dit artikel weergegeven. Er is veel kritiek op zulk onderzoek aangezien het reputatieonderzoek betreft en dus niet de daadwerkelijke corruptie meet.

Aan de andere kant: is corruptie wel meetbaar? Bij de vierde bijeenkomst kwam Prof. Michael Johnston (Princeton, USA) vertellen wat het resultaat is van dertig jaar van wetenschappelijk onderzoek naar corruptie. Er is nog steeds geen duidelijkheid over de definitie van wat nu precies corruptie is, maar duidelijk is dat corruptie schadelijk is voor een land. Hij ging ook in op de vraag of het bestrijden van corruptie door middel van democratische instituties niet het opdringen is van westerse waarden op niet-westerse landen? De Wereldbank is namelijk veranderd en zet naast haar traditionele puur economische instrumenten in bij het helpen ontwikkelingslanden ook andere instrumenten in, voornamelijk gericht op het stimuleren van democratisering

in ontwikkelingslanden. Vrije verkiezingen, meer macht voor het volk, meer onafhankelijke controleorganen en een onafhankelijke rechterlijke macht zijn instrumenten om corruptie te bestrijden.

Een niet-westerse samenleving met een aparte kijk op corruptie is Japan. Dit land stond centraal in vijfde bijeenkomst, waarbij Japan-expert Prof. Karel van Wolferen van de Universiteit van Amsterdam kwam vertellen over unieke politieke verhoudingen in Japan. Familieverbanden en cliëntalisme, wat we naar Westerse maatstaven afkeuren in de politiek, wordt in Japan normaal gevonden. Die cultuur is daar ingebed in het politieke systeem en werkt goed. Daarnaast zijn de Japanners er trots op en zullen dus niet zo snel Westerse waarden overnemen om corruptie te bestrijden, want door Japanse ogen wordt het systeem niet als corrupt gezien.

Helaas moest Prof. Lieven de Winter (Universiteit Leuven en Brussel) door omstandigheden afzeggen en werd de bijeenkomst over corruptie in België afgelast. De bijeenkomst over Nederland vond gelukkig wel doorgang. Prof. Leo Huberts van de Vrije Universiteit van Amsterdam

"Nadat voormalig minister van Binnenlandse Zaken Ien Dales in 1992 een 'integriteitoffensief' startte met de leus "een beetje integer bestaat niet", lieten haar opvolgers integriteitbeleid achterwege."

kwam met het scenario van de wijkagent dat ik in de inleiding gebruikte. Ikzelf was van mening dat de wijkagent dit aardigheidje wel aan mag nemen, want dan kan hij zijn vrouw ook weer blij maken met een wijntje. Het bleek maar weer hoe naïef

ik ben, want bij het politiekorps is het voor agenten verboden om geschenken aan te nemen. Een agent moet onbevooroordeeld zijn en moet alles wat hem aangeboden wordt melden. Prof. Huberts maakte duidelijk dat integriteit een verwaarloosde issue was in Nederland. Nadat voormalig minister van Binnenlandse Zaken Ien Dales in 1992 een 'integriteitoffensief' startte met de leus "een beetje integer bestaat niet", lieten haar opvolgers integriteitbeleid achterwege. Prof. Huberts voorspelde dat naast rechtmatigheid, doelmatigheid & doeltreffendheid, democratie en legitimiteit, integriteit de vijfde centrale waarde voor het Openbaar Bestuur worden. Hiermee verwees hij naar casussen als de bouwfraude, Bram Pepers declaraties en maatschappelijk verantwoord ondernemen in het buitenland.

De zevende bijeenkomst ging over zo'n casus namelijk de bouwfraude. Marijke Vos, voorzitter van de parlementaire enquête naar de bouwfraude en parlementslid namens Groen Links, kwam spreken over politieke instrumenten om corruptie aan te pakken. De parlementaire enquête was een politiek instrument om fraude in de bouw openbaar te maken. Vooral het live-verslag van de parlementaire enquête op televisie was een krachtig instrument. Marijke Vos vertelde echter dat de parlementaire enquêtecommissie nog beperkt was in haar mogelijkheden om de fraude aan het licht te brengen. Ten eerste liep er een strafrechtelijk onderzoek naar de bouwfraude. Om dit onderzoek niet te verstoren mocht de commissie Vos niet alles onderzoeken. Daarnaast was de privacy van de kopstukken in de bouw in het geding, waar de commissie rekening mee moest houden. Verder kwam in deze bijeenkomst nog het thema klokkenluiders aan bod en de onafhankelijke positie en mogelijkheden van de Algemene Rekenkamer.

De achtste bijeenkomst kwam het berucht Italië aan bod. Prof. Alberto Vanucci van de Universiteit Pisa verzorgde een informatieve bijeenkomst over Italië, maar had met zijn cynische humor over Italië ook voor entertainment gezorgd. Premier

Berlusconi kwam ruim aan bod. Hoe hij er in slaagde om aan de macht te komen, hoe hij een strafrechtelijk onderzoek kan ontlopen als premier en hoe hij steeds meer macht naar zich toe trekt. Hoe corrupte handelingen de dagelijkse praktijk zijn in de Italiaanse politiek en hoe uitzichtloos het is in Italië. Grappig was nog de quote van Vanucci over zijn hoop op verbetering: "The European Union is our best hope of getting out of the pool of corruption." Op deze opmerking was de vraag gerechtvaardigd of het niet omgekeerd is? Zal Europa Italië redden of zal Italië andere Europese landen 'besmetten' met de corruptie?

Helaas zegde Antonio di Pietro af, want hij moest een Europese anti-corruptie delegatie naar Azbekistan leiden. Di Pietro is een bekende Italiaanse officier van justitie, die in de jaren '90 corruptie bestreed in de Italiaanse politiek. Hij was het Italiaanse symbool tegen de corruptie in Italië. In de negende bijeenkomst werd de grote schaal van corruptie in Afrika behandeld. Prof. Christopher Clapham (Cambridge University) vertelde over staatshoofden die thuis een kluis hebben staan wat door moet gaan voor de staatskas en over Afrikaanse politici die staatsgeld doorsluizen naar Zwitserse bankrekeningen. Prof. Clapham schetste een uitzichtloos beeld van Afrika en zag niet in hoe Westerse landen en organisaties als de Wereldbank en OECD daar verandering in zouden moeten brengen. Afrikanen zullen het echt zelf moeten doen en eer ze dat inzicht hebben zijn we jaren verder.

Mexico stond centraal bij de laatste bijeenkomst van de 'Honours Class'. Prof. Alan Knight (Oxford University) gaf een lezing over corruptie in Mexico. Vanuit historisch perspectief probeerde hij aan te geven welke plaats corruptie heeft gekregen in Mexico en waarom het nooit echt is aangepakt. In Mexico is sinds begin jaren 1900 één politieke partij, namelijk de PRI (Institutionele Revolutionaire Partij) aan de macht geweest en heeft door middel van corrupte praktijken de macht al die jaren gehouden tot eind

jaren '90. Toen werden voor het eerst vrije verkiezingen gehouden in Mexico

Corruptie verbreedert

en de PRI verloor. Er kwam een nieuwe regeringspartij, de PAN (Nationale Actie Partij), onder aanvoering van huidig president Fox. Prof. Knights theorie was dat PRI de verkiezingen had verloren, omdat ze zich zelf in haar vingers heeft gesneden met haar corrupte praktijken. Vroeger waren de verkiezingen een farce. De PRI kocht stemmen bij de bevolking en probeerde dat ook bij de vrije verkiezingen eind jaren '90. De steekpenningen werden zoals gewoonlijk aangenomen door burgers en boeren, maar dit weerhield

deze mensen er niet van om op de tegenpartij te stemmen, want het was toch oncontroleerbaar voor de PRI om er achter te komen wie wat gestemd heeft. Dus namen mensen wel de steekpenningen aan, maar stemden niet volgens opdracht.

De 'Honours Class' wordt symbolisch afgesloten met een ceremonie met alle 'Honours Classes' bij elkaar. Op 20 juni kregen we uit handen van rector magnificus Prof. Dr. Dr. D. Breimer een certificaat dat we deel hadden genomen aan de 'Honours Class on Public Corruption' 2003. Met onze groep kregen we nog een uitnodiging van de sponsor AEF Consulting om bij hun kantoor in Utrecht langs te komen voor een kennismaking en een diner. Bij deze wil ik ook het organiserende comité in de personen van Dr. Hans Oversloot, Dr. Paul Nieuwenburg, Prof. Dr. Rudy Andeweg, student-assistent Imke Harbers en de sponsor AEF Consultant bedanken voor de leerzame bijeenkomsten. Tevens wil ik de elf andere deelnemers van de 'Honours Class on Public Corruption' bedanken voor de gezellige lunches in de Hortus Botanicus.

Bart van Nierop

Corruption Perception Index 2002 (CPI) (TI Annual Report, 2002)

Top Tien + bekende landen			Laagste Tien + bekende landen		
1.	Finland	9.7	64	Turkije	3.2
2.	Denemarken Nieuw Zeeland	9.5	71	Rusland	2.7
4.	IJsland	9.4	77	Roemenië	2.6
5.	Singapore Zweden	9.3	85	Oekraïne	2.4
			93	Oeganda Moldavië	2.1 2.1
7.	Canada Luxemburg Nederland	9.0	95	Azerbeidzjan	2.0
			96	Indonesië Kenia	1.9
10.	Verenigd Koninkrijk	8.7	98	Angola Madagaskar Paraguay	1.8
16.	Verenigde Staten	7.7			
18.	Duitsland Israël	7.3			
20.	België Japan	7.1	101	Nigeria	1.6
31.	Italië	5.2	102	Bangladesh	1.2